

*Innovations for Education
Иновации за образование*

РОЛЯТА НА СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНИКИ НА РИСУВАНЕ В ПРАКТИЧЕСКОТО ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ ЗА БЪДЕЩАТА ИМ РЕАЛИЗАЦИЯ В ПРОЦЕСА НА ПРЕПОДАВАНЕ НА ИЗОБРАЗИТЕЛНИ ИЗКУСТВА

Петър Петров

Тракийски университет – Стара Загора

Резюме. Съвременните техники на рисуване имат съществена роля в практическото обучение на студентите от педагогическите специалности. Нуждата от активизиране на творческата дейност на децата задължава бъдещите учители да разширяват познанията си за изобразителните техники, използвани от съвременното изобразително изкуство.

Целта на изследването е да представи съвременни техники на рисуване и да проследи развитието на изобразителната дейност при използването им. Основните задачи са свързани със запознаване на студентите с различните съвременни техники на рисуване, приложими в обучението по изобразително изкуство, повишаване на знанията за различните материали и техники и усъвършенстване на уменията за използване. Изводите, които се направиха, се отнасят до повишаване на интереса към изкуството, развиването на творческия потенциал и изобразителната грамотност при използването на нетрадиционни съвременни техники и материали за рисуване в занятията по изобразително изкуство със студенти от педагогическите специалности. Познаването възможностите на съвременните техники на рисуване обогатява методическия инструментариум, нужен за практическите занятия на студентите и успешното им бъдещо реализиране като учители. Вследствие на направения експеримент се установи, че студентите, използващи разнообразието на съвременните и нетрадиционни материали и техники на рисуване, придобиват повече умения за практическото им прилагане и постигат повече съвременно звучене и естетичност в своите рисунки. Придобиват повече увереност във възможностите си, за да ги прилагат в практическите занятия.

Ключови думи: съвременно изкуство; техники за изобразяване; обучение

Практическото обучение по методика на обучението по изобразително изкуство на студентите от педагогическите специалности не може да се

разглежда изолирано от използването на съвременни и нетрадиционни техники на рисуване. Измененията в различните области на съвременния живот и съвременното изкуство изискват в подготовката на педагогическите кадри в областта на изобразителното изкуство да се използва многообразието от възможности на изобразителните материали и техники. Обучението да отговаря адекватно на нарастващата нужда от изграждане на креативно мислене и творческо търсене у децата от началното училище и да е основа за бързото приспособяване и реализация на бъдещите педагогически кадри в учебния процес. От познанията, от методическата подготовка, от правилното ориентиране в проблемите на изобразителното изкуство зависи успешното протичане на този процес (Dimchev, Rakanov, 1980). Техниките и материалите, които ползват съвременните изобразителни изкуства, дават възможност за развитие на творческия потенциал. Прилагането им в учебния процес спомага за преодоляване на шаблонния начин на преподаване, предлагащ готов модел за действие. Нуждата от активизиране на творческия процес и приобщаване към проблематиката на съвременното изобразително изкуство задължава бъдещите учители да разширяват познанията си както за изкуството, така и за възможностите на материалите и техниките, които използват. Ограничаването до един материал и до една възможност за работа води занятията по изобразително изкуство до степен на рутинни действия и липса на развитие както на структурното и композиционно изграждане на изображението, така и на естетическите му качества. За да се преодолее формалното преподаване, е нужна промяна на стереотипа. Промяна не на теми и въпроси, които поставя задължителният материал в упражненията, а промяна на проектите, уменията и художествените материали. „Търсенето на креативни решения зависи от характера на задачата. Задачите, които съдържат възможности за поемане на риск, откриват много повече пространство за демонстриране на креативност“ (Stamatov, 2015). В процеса на обучение е нужно избягване на едностранното представяне на стил или методи на работа и предлагане на различни стилове, различни гледни точки, различни възможности на материали и техники. Увеличаването броя на изобразителните материали, използвани в процеса на работа със студентите, разширява възможностите за реализиране на идейния замисъл, целите и задачите, поставени в занятията. Осигуряването на възможност за работа с разнообразни художествени и нехудожествени материали подтиква към повече творчество, развива креативността, фантазията, мисленето и въображението. „Една от най-важните психологически характеристики на продуктивния творчески процес е съвместната работа на въображение и мислене“ (Terlov, 1953). Натрупването на опит при използването на нестандартни материали и техники води и до прилагане на творчество и креативност от студентите в бъдещата им работа като учители.

Използването на разнообразни и нестандартни изобразителни и неизобразителни материали и техники в изобразителното изкуство започва с появата на модерното изкуство в края на XIX век. То се базира на безобразното рисуване и естетиката на възвишеното, свързано е с абстрактното и безграничното, излиза извън границите и ограниченията на видимата реалност и форма. Основни течения в модерното изкуство са импресионизъм, постимпресионизъм, арт нуво, фовизъм, футуризм, експресионизъм, кубизъм, дада, сюрреализъм. Някои от тези нови течения в изкуството се характеризират с ново третиране на цвета без смесване на боите и използване на тоналности – фовизъм. Други се обръщат към поведенческите актове и демонстрация, включване на механика и реално време в произведенията – футуризм. Търси се директен израз на душевно състояние в картините – чрез използване на засилен деформация и неестествени наситени цветове – експресионизъм. Създава се живопис, с която се предава илюзия за пространство извън реалната перспектива и разполагане на формата така, че се вижда от различни гледни точки, синтезирани в един образ – кубизъм. През втората половина на XX век в изобразителното изкуство настъпва разширяване обхвата на изразните средства, използвани от художниците. Изкуството става концептуално, същността е в основния идеен замисъл, а не в изразната форма. Материалите, които се използват, вече не са художествени, но са подчинени на изразяване на художествена идея. Основният идеен замисъл се показва чрез инсталационни форми, използване на материя в пространството, форми, свързани с поведенчески прояви на авторите, чрез които зрителят се провокира да мисли в определена посока. Използват се и новите медии и комуникации – фотография, видео, дигитални технологии, чрез които се представя идейният замисъл. В практическата работа на художниците навлизат нови техники, като декупаж, фротаж, скраббукинг, гратаж, ошибана апликация и др., които ползват подръчни или природни материали, шаблони, релефни текстури.

Констатиращ етап

Наблюдението и изследването по темата се проведе по време на учебни занятия по изобразително изкуство със студенти втори, трети и четвърти курс от Педагогическия факултет на Тракийския университет – Стара Загора. Началните констатации показват, че студентите са с различни нива на изобразителни способности, с преобладаваща ниска степен на възможности и липса на интерес към изобразителната дейност. Констатира се непознаване на изобразителните материали и неспособност за боравене с тях. Неумело изграждане структурата на рисуваните предмети и притеснение при постигане точност на изображението. В композиционно отношение най-често се използва фризовата композиция, като спомен от начална училищна степен и лесен способ за формално изпълнение на поставените задачи – фиг. 1.

Изучаването конструктивните особености на обектите за изобразяване с традиционните молив и четка водят до затруднения, демотивиране и отказ за изпълнение на задачите. Същото наблюдаваме и при цветовите решения и тоналното изграждане на рисунките. Използват се само основни цветове, липсват умения за нюансиране и съчетаване на цветовете в тоналности. Констатирано бе, че ниското ниво на изобразителните възможности се дължи на пропуски в предшестващите образователни степени, продължителен период на неизползване на изобразителни материали или непознаването им поради незаинтересованост и липса на мотивация.

Формиращ етап

При провеждане на експеримента на студентите бе поставена задача да изберат сами темата, по която ще работят, като изградят своите рисунки с нестандартно ползване на изобразителните материали или с минимум два материала със съответните им техники. Не са поставяни изисквания за спазване на конструкция, форма или цветови съответствия. Чрез метода „демонстрация на изобразителна техника“ се показва как правилно да използват различните материали и как те си взаимодействат. Показването на отделните действия и процедури дава възможност рисуващите да придобият ясна представа за начина на изпълнение на техниката. Важно е при демонстрацията на изобразителна техника да се покаже последователността на отделните етапи на тази техника и тяхната връзка, а също така и правилата на нейното прилагане (Damianov, 2004). Студентите се поощряваха да използват разноцветни основи, различни текстури и да експериментират с възможностите на материалите. Експериментирането с материали и техники е от основно значение. Експериментът освобождава и дава увереност, разбива стереотипа на действие, стимулира въображението, съдейства за усвояване на технически умения и сръчност (Damianov, 2004). В процеса на работа бяха използвани различни изобразителни техники, гру-

Фигура 1

Фигура 2

Фигура 3

пирани в зависимост от материала, който ползват – акварелни бои, темперни бои, акрилни бои, гваш, материали за апликация – природни и синтетични.

Акварелни техники

Акварелът е един от основните изобразителни материали, използвани в обучението по изобразително изкуство. Присъства в учебните програми на всички образователни степени и е техниката, която дава най-добрите възможности за изпълнение на учебните задачи. Акварелната техника в експеримента бе използвана в чист вид, но по нестандартен начин на полагане на акварелните петна. Направи се опит да се изгради рисунката чрез издухване на мокри акварелни петна – фиг. 2, и изграждане чрез диагонално, линейно разнасяне на боята. Основна цел на този начин на работа е да се избегне търсенето на конкретна форма и очертание, което притеснява студентите с по-слаби изобразителни способности, и да се даде възможност за повече свобода и творчество.

Акварелните бои се използват и в комбинация с маслен пастел. При тази техника се прави рисунка с маслен пастел, като се оставят непокрити полета от листа, след което се нанасят акварелните петна – фиг. 3.

Темперни техники

Темперните бои са материал, който дава много възможности за творческа изява в многопластовото изграждане на изображението. В експеримента бяха използвани както в чист вид, така и в комбинация с други материали. Техниката

„мита графика“ съчетава използването на темперни бои и черен туш. Използвана бе и комбинация на маслен пастел и темперни бои – фиг. 4.

Фигура 4

При експериментиране с учебни цели темперните бои са подходящи за постигане ефекта на поантилизма – фиг. 5.

Апликация

Процесът на изграждане на изображението чрез апликиране се усложнява от начина, по който се третира материалите и съчетаването на природни и синтетични материали. При еднослойната апликация се наблюдава търсене на промяна в трактовката на формата, а при многослойната се експериментира с начина на обработка на материалите и подсилване ефекта на въздействие с апликиране на природни форми и надживописване с акварел или темперни бои – фиг. 6.

Фигура 5

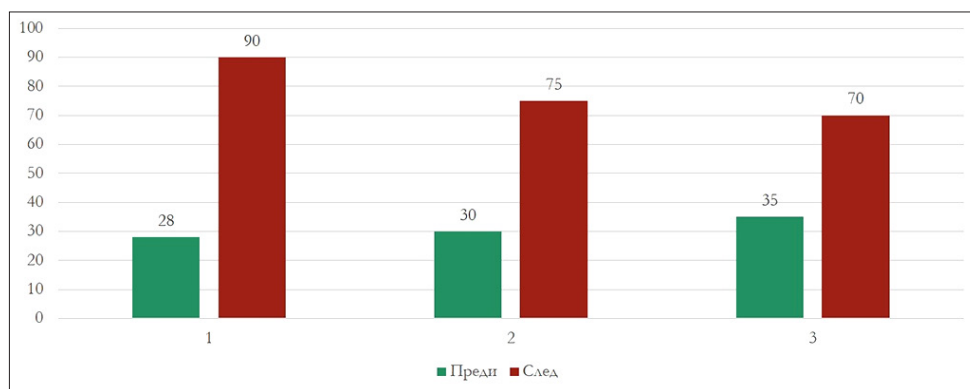
Фигура 6

Контролен етап

Контролираното наблюдение на експеримента със студентите се извършваше не само в заключителната част. Бяха проведени и междинни конференции с цел определяне състоянието на рисунките през отделните етапи на изграждане, възможността за сравнение и избягване на грешки и получаване на цялостна визия на хода на развитие на изобразителния процес. Направен бе цялостен анализ на крайните резултати по дидактични и естетически показатели.

Дидактични показатели:

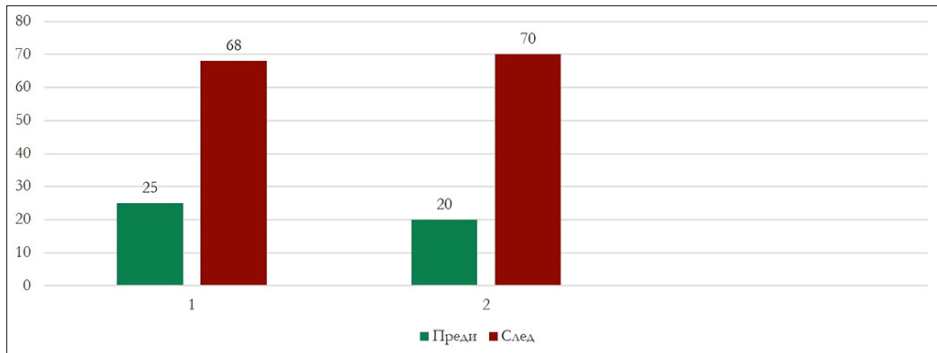
1. готовност за изпълнение на задачите;
2. оригиналност на композиционното изграждане;
3. богатство и експресивност на колорита.

Фигура 7. Оценка по дидактични показатели

Естетически показатели:

1. емоционално въздействие на рисунките;
2. проява на творчество.

Фигура 8. Оценка по естетически показатели

Данните показват, че промяната на изобразителните материали и увеличаването на възможностите за работа с тях стимулират активността. Усвояването на различните техники позволява на студенти с по-слаби изобразителни умения да се включат активно в учебния процес. Нараства броят на овладелите изобразителното пространство в композиционно и цветово отношение. Наблюдават се повече креативност и емоционално въздействие в учебните рисунки.

При направените анализи в заключителния етап се установи, че прилагането и овладяването на нетрадиционни техники на рисуване и използването на нестандартни материали води до:

- подобряване на изобразителната грамотност; разбиране свойствата и възможностите на изобразителните материали;
- преодоляване на психическите затруднения и комплекси, възпиращи изобразителната дейност;
- развитие на въображението, творческия потенциал и емоционалното отношение към изобразителното изкуство;
- разбираемост на съвременното изкуство и неговите видове и жанрове;
- овладяване на по-богат методически инструментариум и възможност за използването му в практически занятия;
- постигане на по-добра композиционна организираност и цветово изграждане; по-качествени естетически стойности на учебните рисунки.

Заключение

В заключение можем да кажем, че прилагането на нестандартни техники, материали и начини на рисуване в обучението по изобразително

изкуство на студенти от педагогическите специалности успява да промени отношението им към изкуството. Уменията, които придобиват в процеса на работа с разнообразните материали, дават по-голяма свобода при водене на практическите занятия. Експериментирайки с материалите, подхождат с увереност към изпълнение на изобразителни задачи, развиват въображението си и естетичното отношение към действителността. Усвоявайки разнообразни начини за работа, характерни за съвременните изкуства, студентите увеличават своята опитност и капацитет от познания. Това им помага да избегнат стандартното и шаблонно преподаване на учебния предмет „Изобразително изкуство“ в своята бъдеща реализация като педагози.

ЛИТЕРАТУРА

- Дамянов, Б. (2004). *Методи в обучението по изобразително изкуство*. София: Нова звезда.
- Димчев, В. & Раканов, С. (1980). *Рисуване и изобразително изкуство*. София: Народна просвета.
- Стаматов, Р. (2015). *Креативността*. Пловдив: Паисий Хилендарски.
- Теплов, Б. (1953). *Психология*. Москва.

REFERENCES

- Damianov, B. (2004). *Metodi v obuchenieto po izobpazitelno izkustvo*. Sofia: Nova Zvezda.
- Dimchev, V. & Rakanov, S. (1980). *Risuvane i izobrazitelno izkustvo*. Sofia: Narodna prosveta.
- Stamatov, R. (2015). *Kreativnostta*. Plovdiv: Paisii Hilendarski.
- Teplov, B. (1953). *Psihologia*. Moskva.

THE ROLE OF CONTEMPORARY PAINTING TECHNIQUES IN THE PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS FROM THE PEDAGOGICAL SPECIALTIES FOR THEIR FUTURE REALIZATION IN THE TEACHING PROCESS

Abstract. Contemporary art techniques have a significant role in the practical education of students from the pedagogical specialties. The need to activate children's art activity obligates future teachers to broaden their knowledge about art techniques used in contemporary art. The aim of this research is to present contemporary art techniques and to track the development of art activities when using them. The main tasks are connected to introducing students to different

contemporary art techniques, applicable in art education, enriching their knowledge about the different materials and techniques and perfecting the skills to use them. The conclusions that can be made are related to enhancing the interest towards art, developing creative potential and art literacy when using non-traditional contemporary techniques and materials for drawing in the art classes with students from pedagogical specialties. Knowing the potential of contemporary drawing techniques enriches the methodical tools, needed for the practical classes of the students and their successful future realisation as teachers. In consequence of the made experiment, we can establish that students, using the variety of contemporary and non-traditional drawing materials and techniques, obtain more abilities for their practical use and achieve modern aesthetics of their drawings. They acquire more confidence in their own abilities and are able to use them in their practical classes.

Keywords: contemporary art; imaging techniques; training

✉ **Mr. Petar Petrov, Assist. Prof.**

Faculty of Education

Trakia University

Stara Zagora, Bulgaria

E-mail: art.petrof@abv.bg